

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kultura organizacyjna w Bibliotece Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Author: Beata Trzaska

Citation style: Trzaska Beata. (2008). Kultura organizacyjna w Bibliotece Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W: M. Kycler, D. Pawelec (red.), "Biblioteka otwarta : wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego" (S. 318-326). Katowice : Oficyna Wydawnicza Waław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Kultura organizacyjna w Bibliotece Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Nauki przyrodnicze to jedna z wielu dziedzin nauk ścisłych o największym wzroście informacji. Rozwój Uniwersytetu Śląskiego, powstające w miarę upływu czasu nowe wydziały i specjalności wyznaczają również kierunek rozwoju Biblioteki.

Misją biblioteki naukowej jest tworzenie podstawowego, nowoczesnego zaplecza dla pracy badawczej i zdobywania wiedzy przez społeczność akademicką, zapewnienie dostępu do światowych źródeł informacji w możliwie najnowszych, powszechnie stosowanych technologiach oraz gromadzenie i udostępnianie specjalistycznej literatury źródłowej.

W XXI wieku w nauce, technice, biznesie liczy się szybki dostęp do informacji, możliwy dzięki osiągnięciom naukowym oraz zdobyczom techniki. Współczesna biblioteka, chcąc stać się atrakcyjnym dostawcą wyselekcjonowanej informacji, nie może być obojętna na dokonujący się w tych dziedzinach postęp, dlatego wykorzystanie nowych kanałów dystrybucji informacji, szczególnie tych związanych z rozwojem sieci komputerowych, jest tak ważne w codziennej pracy specjalistycznej biblioteki.

Zmienia się także rola bibliotekarza, który pomaga czytelnikom w odnalezieniu wskazanych pozycji w macierzystej bibliotece, ale także wykorzystując nowe możliwości, pośredniczy w zlokalizowaniu i zdobyciu odpowiednich źródeł w innych bibliotekach czy instytucjach.

Do bibliotek specjalistycznych, obsługujących zasoby nauk przyrodniczych, należy Biblioteka Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Biblioteka WBİOŚ nie doczekała się dotąd żadnych opracowań dotyczących jej działalności, charakterystyki zasobów, metod zarządzania i kierunków rozwoju, autorka niniejszego artykułu podjęła się więc tego zadania.

Biblioteka WBIOŚ wczoraj i dziś

Pierwsze miesiące funkcjonowania Uniwersytetu Śląskiego wykazały, że brak biologicznego kierunku studiów w nowo powołanej uczelni zawęży możliwości jej wielostronnego rozwoju i oddziaływania społecznego. Potrzebne były badania biologiczne w wielkoprzemysłowym regionie Śląska oraz kształcenie biologów na potrzeby tego regionu¹.

Utworzona w 1973 Biblioteka Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska wywodzi się z powstałego w 1969 Instytutu Biologii Uniwersytetu Śląskiego.

Biblioteka Instytutu Biologii UŚ rozpoczęła działalność 1 X 1969. Był to początek gromadzenia księgozbioru². W 1973 podjęto decyzję o przekształceniu Biblioteki Instytutu w Bibliotekę Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska.

Jej głównym zadaniem było gromadzenie książek i czasopism biologicznych drogą zakupów i darów. Z biegiem lat księgozbiór biblioteki wzbogacał się o wiele cennych monografii, encyklopedii, słowników specjalistycznych, wydawnictw ciągłych i seryjnych. W poniższej tabeli przedstawiono statystykę (sprawozdania GUS) dotyczącą liczby gromadzonych zbiorów od początku działalności Biblioteki WBIOŚ.

Tabela 1

Rok/Stan zbiorów na dzień 31 XII	Druki zwarte	Wydawnictwa ciągłe
1969 (Biblioteka Instytutu Biologii)	730	54
1973 (Biblioteka Wydziału BIOŚ)	10 823	1 594
2007 (Biblioteka Wydziału BIOŚ)	24 092	12 536

Biblioteka gromadzi, opracowuje i udostępnia literaturę z zakresu nauk przyrodniczych, tj. biologii ogólnej i eksperymentalnej, biologii w ochronie środowiska, biotechnologii roślin i mikroorganizmów, genetyki, biochemii, mikrobiologii, fizjologii roślin i zwierząt, zoologii, ekologii. W mniejszym zakresie znajdziemy w niej publikacje z dziedziny psychologii, pedagogiki, filozofii, geografii, chemii, fizyki z matematyką, statystyki oraz medycyny.

¹ *Informator o pracownikach, strukturze i badaniach Wydziału. Wydział Biologii i Ochrony Środowiska. Red. I. Szarejko i K. Zajac, Katowice, 2000, s. 4.*

² Tamże, s. 4.

Biblioteka WBiOŚ w ciągu 35 lat zgromadziła księgozbiór liczący obecnie ponad 36000 woluminów³. Rozwojowi Biblioteki towarzyszy systematyczne, w miarę rozwoju poszczególnych dyscyplin naukowych i powstawania nowych kierunków studiów, powiększanie zbiorów, co zapewnia obszerną i wyczerpującą informację pracownikom nauki i studentom Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska. Obecnie biblioteka prenumeruje 83 tytuły czasopism (53 tytuły czasopism polskich i 30 tytułów czasopism zagranicznych)⁴.

Nowoczesny model zarządzania w Bibliotece WBiOŚ wymaga wyznaczenia 5 zasadniczych celów służących efektywnemu wykorzystaniu posiadanych środków i zasobów. Są to:

1. zapewnienie tradycyjnych i nowoczesnych kanałów dostępu do zasobów oraz usług informacyjnych,
2. efektywne, wydajne i ekonomiczne zarządzanie personelem,
3. współpraca ze środowiskiem naukowym,
4. szkolenie studentów,
5. zaspokajanie potrzeb użytkowników.

Pojawienie się nowych technologii informatycznych i komunikacyjnych w latach 90-tych umożliwiło Bibliotece WBiOŚ wdrożenie działań zapewniających wprowadzenie zautomatyzowanych technik komputerowych (w maju 2003), wśród których należy wyróżnić: podłączenie biblioteki do sieci informacyjno-bibliotecznej UŚ, elektroniczne opracowanie księgozbioru w systemie PROLIB, skomputeryzowanie bazy dorobku naukowego pracowników naukowych Wydziału Biologii w zakresie: publikacji, referatów, sprawozdań z prac badawczych, utworzenie, we współpracy z pracownikami naukowymi Wydziału oraz Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, strony domowej Biblioteki Wydziału Biologii WWW dostępnej pod adresem: <http://www1.bg.us.edu.pl/biologia>. Prace nad utworzeniem strony zbiegły się z potrzebami utworzenia podobnej strony domowej Wydziału, która jeszcze jej nie posiadała i dlatego obie zostały zaprezentowane władzom Wydziału w kwietniu 2003.

W działalności informacyjnej biblioteka WBiOŚ stara się wykorzystywać usługi i zasoby Internetu: pocztę e-mail, strony WWW, wyszukiwać literaturę źródłową on-line oraz inne informacje na podstawie dostępu do baz danych i serwisów czasopism elektronicznych dostępnych w sieci komputerowej Uniwersytetu Śląskiego lub też tworzyć własne dziedzinowe bazy danych na potrzeby środowiska naukowego Wydziału Biologii.

³ Dane statystyczne zebrane na podstawie inwentarzy: zakup, dar, wymiana oraz rejestru ubytków i umieszczone. W: *Sprawozdaniu z działalności Biblioteki Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska za rok 2007*, s. 1.

⁴ Tamże.

Potrzeba świadczenia usług w sposób kompleksowy i profesjonalny skłoniła bibliotekę do poszukiwania i gromadzenia materiałów źródłowych o coraz wyższym poziomie zaawansowania, w tym rezultatów badań naukowych w zakresie nauk przyrodniczych i pokrewnych.

Spowodowało to nowe, jakościowe podejście do roli biblioteki jako jednostki specjalistycznej. Ponadto żywiołowy rozwój technik informatycznych w ciągu kilku lat przyniósł olbrzymie zmiany w sposobie docierania do informacji. Stałą tendencją jest uzupełnianie tradycyjnych źródeł informacji typu książki, czasopisma równorzędnymi nośnikami informacji, takimi jak czasopisma elektroniczne, specjalistyczne bazy danych, serwisy informacyjne, itd.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, w Bibliotece WBiOŚ na stronie domowej <http://www1.bg.us.edu.pl/biologia> dokonano dziedzinowego podziału specjalistycznych baz danych, zgodnych z prowadzonymi badaniami statutowymi wydziału, opracowania nowej bazy zawierającej dziedzinowy wykaz czasopism dostępnych w czytelni czasopism biblioteki WBiOŚ.

W organizacji pracy biblioteki oczekuje się rozwiązań zmierzających do zaspokajania potrzeb nie tylko stałych użytkowników, ale także tych potencjalnych, którzy w najbliższej przyszłości będą korzystać z jej usług. W zróżnicowanej pod wieloma względami społeczności czytelników BWBiOŚ podstawową grupę jej użytkowników stanowią pracownicy nauki i studenci.

Grupę pracowników naukowych (498 osób korzystających z zasobów BWBiOŚ)⁵, zróżnicowaną pod względem zaawansowania w rozwoju naukowym oraz pod względem zakresu i struktury prowadzonych zajęć dydaktycznych, dzielimy na następujące podgrupy użytkowników: młodych asystentów nauki, przygotowujących rozprawy doktorskie oraz prowadzących podstawowe rodzaje zajęć ze studentami, pracowników z tytułem doktora, doktora habilito-

⁵ Sprawozdanie z działalności biblioteki za 2007 rok, s. 4.

wanego czy profesora, bardziej zaangażowanych w badania naukowe oraz prowadzenie wykładów, seminariów dyplomowych, magisterskich, doktorskich itp.

Drugą grupę użytkowników – studentów (10210 osób zarejestrowanych w bibliotece)⁶, cechuje istotne zróżnicowanie potrzeb bibliotecznych wynikających nie tylko z rodzaju i etapu studiów (dienne, zaoczne, licencjackie, uzupełniające magisterskie, podyplomowe, doktorskie), ale również stopnia osobistego zaangażowania i odpowiedzialności.

Spośród 10826 użytkowników korzystających z usług Biblioteki WBiOŚ w 2007, 118 użytkowników to studenci i pracownicy innych Wydziałów UŚ: Nauk o Ziemi, Matematyki, Fizyki i Chemii, Nauk Społecznych, Pedagogiki i Psychologii oraz innych uczelni: Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Opolskiego, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Politechniki Częstochowskiej.

Kolejną grupę użytkowników stanowią uczniowie szkół średnich oraz osoby prywatne, związane zawodowo z sektorem społeczno-gospodarczym naszego regionu, np. Główny Instytut Górnictwa w Katowicach.

Tak zróżnicowany profil użytkowników wymaga właściwego wyselekcjonowania zbiorów i odpowiedniego ich udostępniania.

W poniższej tabeli przedstawiono statystykę (sprawozdania GUS) dotyczącą liczby udostępnionych zbiorów od początku działalności Biblioteki WBiOŚ:

Tabela 2

Rok/Stan zbiorów na dzień 31 XII	Liczba udostępnień książki	Liczba udostępnień czasopisma specjalistyczne	Liczba udostępnień wypożyczalnia
1969 (Biblioteka Instytutu Biologii)	174	brak danych	178
1973 (Biblioteka Wydziału BIOŚ)	2896	2141	5987
2007 (Biblioteka Wydziału BIOŚ)	12 087	67 346	20 421

Ścisła współpraca biblioteki ze środowiskiem naukowym Wydziału przejawia się na wielu płaszczyznach, m.in. poprzez: uczestnictwo w pracach komisji selekcyjnych księgozbioru biblioteki, współtworzenie i selekcjonowanie specjalistycznych baz dostępnych w systemie online, pomocnych studentom w przygotowywaniu się do zajęć i śledzeniu na bieżąco postępów

⁶ Tamże.

badań naukowych w kraju i zagranicą, korespondencję za pośrednictwem poczty elektronicznej dotycząca aktualnych baz specjalistycznych dostępnych ze strony domowej biblioteki (patrz link: aktualności), pokazy baz multimedialnych dostępnych ze stanowisk komputerowych rozmieszczonych w Bibliotece (np. Flora, TOXNET), udostępnianie środowisku naukowemu Wydziału specjalistycznych źródeł informacji za pośrednictwem systemu OneLog, pozwalającego korzystać z zasobów uczelni z dowolnego miejsca w sieci⁷ oraz szkolenie pracowników z zakresu korzystania ze źródeł elektronicznych.

Szkolenie studentów ma przede wszystkim na celu podnoszenie ich umiejętności poruszania się w świecie informacji i korzystania z usług bibliotecznych. Na stałe do harmonogramu prac dydaktycznych Biblioteki WBiOŚ wpisały się szkolenia z zakresu przysposobienia bibliotecznego (dla studentów I roku) oraz informacji naukowej (dla słuchaczy III roku) pod kątem prowadzonych badań własnych i przygotowywanych prac dyplomowych bądź magisterskich. Nie mniejszym zainteresowaniem cieszy się propozycja Biblioteki skierowana do młodych pracowników nauki, doktorantów oraz studentów zainteresowanych poszerzeniem wiedzy w zakresie korzystania ze źródeł elektronicznych rozpowszechnianych w sieci uniwersyteckiej.

Dla utrzymania wysokiego poziomu usług bibliotecznych personel biblioteki aktywnie rozwija swój warsztat zawodowy. W ramach zarządzania zasobami ludzkimi nacisk położono na permanentne dokształcanie się, w tym na szkolenia prowadzone i nadzorowane przez kadrę bibliotekarzy BUŚ w zakresie opracowywania księgozbioru, szkolenia wewnętrzne prowadzone przez kierownika Biblioteki, sprzyjające tworzeniu kreatywnego zespołu realizującego cele strategiczne Wydziału i Biblioteki. Udział w branżowych szkoleniach kreuje aktywne podstawy, podnosi efektywność świadczonych usług. Bibliotekarze WBiOŚ twórczo uczestniczą w spotkaniach i konferencjach Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach.

Na usługi biblioteczne zasadniczo wpływają trzy elementy, tj. środowisko, personel i fundusze⁸.

Obecnie Biblioteka WBiOŚ jest zlokalizowana na dwóch kondygnacjach w budynku Wydziału przy ul. Jagiellońskiej 28 i zajmuje łącznie 384 m² jego powierzchni, w tym:

⁷ A. Drabek, A. Koziara: *System sieciowej kontroli dostępu do źródeł informacyjnych OneLog – z doświadczeń administratora i użytkownika systemu*, s. 2. [tryb dostępu:] <http://www.bg.us.edu.pl/pdf/oneolog.pdf>.

⁸ *Zarządzanie biblioteką: najnowsze kierunki w bibliotekarstwie brytyjskim: wybór tekstów*. Red. I. Kemp i T. Wildhardt, Warszawa, 1998, s. 52.

1. pomieszczenie na pierwszym piętrze o powierzchni 180 m², w ramach którego funkcjonują:
 - Czytelnia Ogólna, Wypożyczalnia, Magazyn Książek oraz Katalogi kartkowe i komputerowe,
2. pomieszczenia na trzecim piętrze mieszczące pozostałe agendy biblioteki, tj.:
 - Czytelnię i Magazyn Czasopism Bieżących.

Od 2006 biblioteka posiada nową powierzchnię magazynową, ok. 130 m², znajdującą się w budynku Wydziału w Chorzowie przy ul. Pułku Piechoty 7.

Rozwój zaawansowanych technologii informacyjnych w Bibliotece WBiOŚ miał miejsce dopiero po 2003. W ramach reorganizacji Wydziału w 2004–2006, dzięki wsparciu potrzeb rozwojowych Biblioteki WBiOŚ przez Władze Wydziału, udało się wyasygnować fundusze na zakup sprzętu komputerowego i uzyskanie dodatkowych pomieszczeń magazynowych. Dzięki współpracy i przychylności innych jednostek, m.in. Komisji ds. Informatyzacji Wydziału, Biblioteka może pochwalić się wzrostem liczby stanowisk komputerowych zarówno na potrzeby użytkowników, jak i personelu.

Od początku utworzenia biblioteki wydziałowej potencjał ludzki stale ewoluował. Obecnie w bibliotece pracuje ogółem na pełnych etatach 6 pracowników, w tym pracownicy z wykształceniem: wyższym bibliotekarskim (1), wyższym bibliotekarskim oraz studiami podyplomowymi (1), wyższym specjalistycznym (1), wyższym humanistycznym oraz studiami podyplomowymi (1) oraz średnim (2).

Biblioteka WBiOŚ administracyjnie podlega Dziekanowi Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska, a merytorycznie – Dyrektorowi Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

W ramach nadzoru administracyjnego Dziekan Wydziału podejmuje decyzje dotyczące: doboru kadr (angaże, liczba etatów), finansowania (biblioteka dysponuje 2 funduszami: dydaktycznym oraz badań własnych Wydziału), organizacją pracy biblioteki.

Z funduszu dydaktycznego dokonuje się zakupu książek, materiałów biurowych i bibliotecznych oraz sprzętu komputerowego, natomiast z funduszu badań własnych Wydziału finansuje się prenumeratę czasopism i baz danych na różnych nośnikach krajowych i zagranicznych.

W ramach nadzoru merytorycznego Dyrektor BUŚ decyduje o zakresie szkoleń i praktyk zawodowych bibliotekarzy, sprawach osobowych (awanse, migracja pracowników) oraz strukturze sieci informacyjno-bibliotecznej UŚ.

Biblioteka WBiOŚ wraz z 15 innymi bibliotekami specjalistycznymi współtworzy jednolity system biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu Śląskiego, w ramach którego wdraża od roku 2003 system biblioteczny PROLIB, który jest kompleksowym, profesjonalnym oprogra-

owaniem pozwalającym na pełną automatyzację procesów bibliotecznych związanych z gromadzeniem, opracowaniem, wyszukiwaniem i udostępnianiem dokumentów.

Podsumowanie

W organizacji pracy Biblioteki WBiOŚ nastąpiły daleko idące zmiany, których celem było zaspokojenie potrzeb stałych i nowych użytkowników. Dzięki ciągłemu dostosowywaniu się do potrzeb społeczeństwa informacyjnego (bazy danych, czasopisma elektroniczne) biblioteka odnotowuje stały wzrost liczby czytelników. Dzięki z kolei odpowiedniemu zarządzaniu w dziedzinie zasobów ludzkich biblioteka dysponuje dobrze wykwalifikowanym i kompetentnym personelem, gotowym, zgodnie z wymogami zmieniającej się rzeczywistości, poszerzać swoją wiedzę i podnosić kwalifikacje.

Biblioteka poprzez stałą współpracę z instytucjami regionu, np. Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Przyrody, aktualizuje i powiększa swój księgozbiór dziedzinowy.

Z równie pozytywnym skutkiem promuje swój wizerunek wśród bibliotekarzy bibliotek szkół wyższych województwa śląskiego, takich jak: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie czy też Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu.

W powiększaniu księgozbioru Biblioteki o nowe nabytki literatury światowej pomaga wielu przedstawicieli wydawnictw zagranicznych, m.in. International Publishing Service, ABE Marketing, Kubicz.

Do form promowania pozytywnego wizerunku Biblioteki WBiOŚ należy współorganizowanie z przedstawicielami firmy International Publishing Service wystaw specjalistycznej książki zagranicznej, które odbywają się dwa razy do roku w murach Wydziału.

Zgodnie z Zarządzeniem Rektora UŚ⁹, Biblioteka WBiOŚ, we współpracy z Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego, wprowadza rekordy publikacji pracowników Wydziału do bazy: Bibliografia Dorobku Pracowników UŚ.

Biblioteka WBiOŚ może poszczycić się prawie 50% wskaźnikiem wprowadzenia do systemu PROLIB wydawnictw zwartych. Z ponad 24-tysięcznego zbioru do systemu wprowadzono 11379 opisów bibliograficznych. Mamy nadzieję na uruchomienie wraz z rokiem akademickim 2008/2009 elektronicznej wypożyczalni, co usprawni pracę Biblioteki WBiOŚ.

⁹ Zarządzenie Rektora Uniwersytetu Śląskiego nr 15/2008 w sprawie dokumentowania dorobku pracowników UŚ z dnia 17.03.2008 roku. [tryb dostępu:] <http://www.us.edu.pl/universytet/prawo/2008/zarz200815.html>.

Zaawansowanemu poziomowi wdrażania modułu udostępniania towarzyszą intensywne przygotowania Biblioteki do opracowania wydawnictw ciągłych w systemie PROLIB.

Pięcioletnie obserwacje użytkowników informacji naukowej, wywiady oraz statystyka Biblioteki WBiOŚ pozwalają pozytywnie ocenić stopień ich samodzielności w umiejętności korzystania z usług biblioteczno-informacyjnych. W celu uatrakcyjnienia zajęć z przysposobienia bibliotecznego od nowego roku akademickiego zamierzamy przygotować dla studentów I roku prezentację w programie Power Point dotyczącą działalności Biblioteki oraz warunków korzystania z jej zasobów.

Biblioteka WBiOŚ planuje zintensyfikować prace nad poprawą warunków lokalowych, jednocześnie dążąc do tego, by jej pomieszczenia nie były rozproszone. Skupienie pomieszczeń w jednym miejscu umocni wizerunek biblioteki w środowisku, pomoże w lepszym zarządzaniu jej zasobami.

Biblioteka WBiOŚ zamierza kontynuować współpracę ze stałymi partnerami, bibliotekami dziedzinowymi regionu, takimi jak: Biblioteka Centrum Studiów nad Człowiekiem i Środowiskiem, Biblioteka Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, a także pozyskiwać nowych partnerów do realizacji opisanych i planowanych przedsięwzięć.

Abstract

The article presents various models of the management of the specialist library of the Faculty of Biology and Environment Protection, its short historical outline, structure, the description of the library collection and the plans for the development of information activity attempting to increase the level of service qualities and its users' satisfaction.

